

คำชี้แจง

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี นาฏศิลป์ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ เล่มนี้ จัดพิมพ์โดย บริษัท ครูมีเดีย จำกัด

ผู้เรียบเรียง

๑. นางธิดารัตน์	ภักดีรักษ์
๒. นางสาวประกายมาศ	อมรฉัตร

ผู้ตรวจ

๑. ดร.เศรษฐวุฒิ	ปัญญาวัฒน์
๒. นางสาวปิยดา	ทับประเทือง
๓. นายพิสิษฐ์	สมใจ

บรรณาธิการ

๑. นายอภิวิชญ์	วรรณโกฏิ
๒. นายวุฒิศักดิ์	จ้องสาระ

หนังสือเล่มนี้ประกันคุณภาพโดยผู้ผลิต และจะต้องส่งให้สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตรวจประเมินคุณภาพทางวิชาการ เพื่อออกใบอนุญาตให้ใช้ในสถานศึกษาแทนใบประกันคุณภาพของสำนักพิมพ์ กรณีที่พบข้อบกพร่อง ข้อผิดพลาด กรุณาแจ้งให้สำนักพิมพ์ทราบเพื่อดำเนินการตามที่ระบุในใบประกันคุณภาพสื่อฯ (ปกหลัง) พร้อมทั้งแจ้งให้สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาทราบด้วย เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาอนุญาตให้ใช้หนังสือในสถานศึกษาต่อไป

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี นาฏศิลป์ ๖

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

นางธิดารัตน์ ภักดีรักษ์	ศษ.บ. (ดุริยางค์ไทย)
นางสาวประกายมาศ อมรฉัตร	กศ.บ. (นาฏศิลป์และศิลปะการแสดงศึกษา)

ผู้ตรวจ

ดร.เศรษฐวุฒิ ปัญญาวัฒน์	ดศ.บ. (การแสดงดนตรี), ดศ.ม. (สังคีตวิจัยและพัฒนา),
ศล.ด. (ดุริยางคศิลป์)
นางสาวปิยดา ทับประเทือง	ศษ.บ. (นาฏศิลป์ไทย), ศษ.ม. (บริหารการศึกษา)
นายพิสิษฐ์ สมใจ	ศษ.บ. (ดุริยางค์สากล), ดศ.ม. (สังคีตวิจัยและพัฒนา)

บรรณาธิการ

นายอภิวิชญ์ วรรณโกฏิ	ดศ.บ. (ดุริยางคศิลป์), ดศ.ม. (สังคีตวิจัยและพัฒนา)
นายวุฒิศักดิ์ จ้องสาระ	ศษ.บ. (นาฏศิลป์ไทย)

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๘ พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม ราคา ๗๙ บาท ISBN : 978-616-8299-70-8

บริษัท ครูมีเดีย จำกัด
KURU MEDIA CO., LTD.

จัดพิมพ์โดย บริษัท ครูมีเดีย จำกัด

๘๗/๑๒๙ ถนนเทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๙๕๕ ๔๘๑๘ โทรสาร ๐ ๒๕๘๐ ๒๙๒๓

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท ครูมีเดีย จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน **ดนตรี นาฏศิลป์ ๖** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ได้เรียบเรียงขึ้นโดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ ๒ ดนตรี และ สาระที่ ๓ นาฏศิลป์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงขึ้นให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และสังคมโลก ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ นำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการค้นคว้า สำรวจ สร้างสรรค์ ทำงานเป็นทีม แก้ปัญหา สื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ และพัฒนาสู่การประกอบอาชีพได้ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ได้จัดเนื้อหาให้มีความสอดคล้องต่อเนื่องกันเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี ตลอดจนเห็นคุณค่าของดนตรี เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น ๖ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- หน่วยที่ ๑ วัฒนธรรมหลากหลายสำเนียงเสียงดนตรี
- หน่วยที่ ๒ ฟังดนตรีมีคุณค่าพาสุขใจ
- หน่วยที่ ๓ ภูมิปัญญานับค่าล้นดนตรีไทย
- หน่วยที่ ๔ การอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมนาฏศิลป์ไทย
- หน่วยที่ ๕ ผู้มีคุณูปการสืบสานการแสดง
- หน่วยที่ ๖ นาฏศิลป์สร้างสรรค์

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาแบบองค์รวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุผลตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ฝ่ายวิชาการ บริษัท ครูมีเดีย จำกัด

❖ คำอธิบายรายวิชา ❖

รายวิชา ดนตรี นาฏศิลป์ ๖
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เวลา ๔๐ ชั่วโมง/ปี

ศึกษา อธิบาย ระบุ จำแนก เปรียบเทียบความรู้เบื้องต้น และข้อควรรู้เกี่ยวกับดนตรี เรียนรู้เรื่องเครื่องดนตรี และวงดนตรี การบรรเลงดนตรี รวมถึงฝึกปฏิบัติทักษะการขับร้อง และเรียนรู้เกี่ยวกับศัพท์สังคมทางดนตรีไทย และดนตรีสากล สามารถอธิบายวิวัฒนาการและการสร้างสรรค์ละครไทยคดีวิเคราะห์ พฤติกรรมของการแสดงละครที่มีอิทธิพลต่อผู้ชมและผู้แสดง ฝึกปฏิบัติ นาฏยศัพท์ และภาษาท่า ของนาฏศิลป์ไทย

ใช้ทักษะกระบวนการคิด การแก้ปัญหา สื่อสาร และใช้เทคโนโลยีโดยใช้ทักษะกระบวนการ ขั้นตอนการจัดการและการทำงานร่วมกัน รวมถึงทักษะกระบวนการแก้ปัญหาในการทำงาน

มีลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และการอยู่ร่วมกันกับคนในสังคม มีคุณธรรม ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความคิดสร้างสรรค์ รักความเป็นไทยและรู้จักพอเพียง ภูมิใจในผลสำเร็จของงาน สามารถนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

ตารางวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

หน่วยการเรียนรู้ \ ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด														
	ศ ๒.๑								ศ ๒.๒						
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๑	๒	๓	๔	๕		
๑. วัฒนธรรมหลากหลาย สำเนียงเสียงดนตรี	✓		✓				✓				✓				
๒. ฟังดนตรีมีคุณค่าพอใจ								✓				✓			
๓. ภูมิปัญญานับถวายเป็นมรดกไทย														✓	

หน่วยการเรียนรู้ \ ตัวชี้วัด	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด													
	ศ ๓.๑								ศ ๓.๒					
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๑	๒	๓	๔		
๔. การอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรม นาฏศิลป์ไทย													✓	
๕. ผู้มีคุณูปการสืบสานการแสดง										✓				
๖. นาฏศิลป์สร้างสรรค์	✓		✓		✓			✓	✓					

หนังสือเรียนฯ ดนตรี นาฏศิลป์ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เล่มนี้ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ไว้บางตัวเท่านั้น

❖ สารบัญ ❖

หน่วยการเรียนรู้ที่

วัฒนธรรมหลากหลายสำเนียงเสียงดนตรี ๑

เครื่องดนตรีในวัฒนธรรมสีกาของไทย	๒
เพลงพื้นบ้านสีกาของไทย	๕
ลักษณะของดนตรีสีกา	๒๔
สรุป	๓๑
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๓๒
คำถามพัฒนากระบวนการคิด	๓๒

หน่วยการเรียนรู้ที่

ฟังดนตรีมีคุณค่าพอใจ ๓๓

คุณประโยชน์ของดนตรีไทย	๓๔
การใช้ดนตรีไทยช่วยรักษาโรค	๓๕
คุณประโยชน์ของดนตรีสีกา	๓๗
การประยุกต์ใช้ดนตรีในกิจกรรมการศึกษา	๔๒
สรุป	๔๕
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๔๕
คำถามพัฒนากระบวนการคิด	๔๕

หน่วยการเรียนรู้ที่

๓

ภูมิปัญญา นั้บค้ำลันดนตรีไทย

๔๖

แนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมดนตรีไทย	๔๗
การบันทึกเพลงไทยด้วยโน้ตสากล	๕๐
โน้ตในดนตรีไทย	๕๓
สอนแบบโบราณ คือพื้นฐานของนักดนตรีไทย	๕๕
ดนตรีไทยกับวัยรุ่น	๕๘
สรุป	๖๒
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๖๓
คำถามพัฒนากระบวนการคิด	๖๓

หน่วยการเรียนรู้ที่

๔

การอนุรักษ์ และสืบสานมรดก
วัฒนธรรมนาฏศิลป์ไทย

๖๔

การอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมนาฏศิลป์ไทย (พิธีไหว้ครู)	๖๕
สรุป	๗๘
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๗๘
คำถามพัฒนากระบวนการคิด	๗๘

หน่วยการเรียนรู้ที่

๕

ผู้มีคุณูปการสืบสานการแสดง

๗๙

บุคคลสำคัญในวงการนาฏศิลป์ และการละครไทย	๘๐
สรุป	๑๐๔
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๑๐๔
คำถามพัฒนากระบวนการคิด	๑๐๔

หน่วยการเรียนรู้ที่

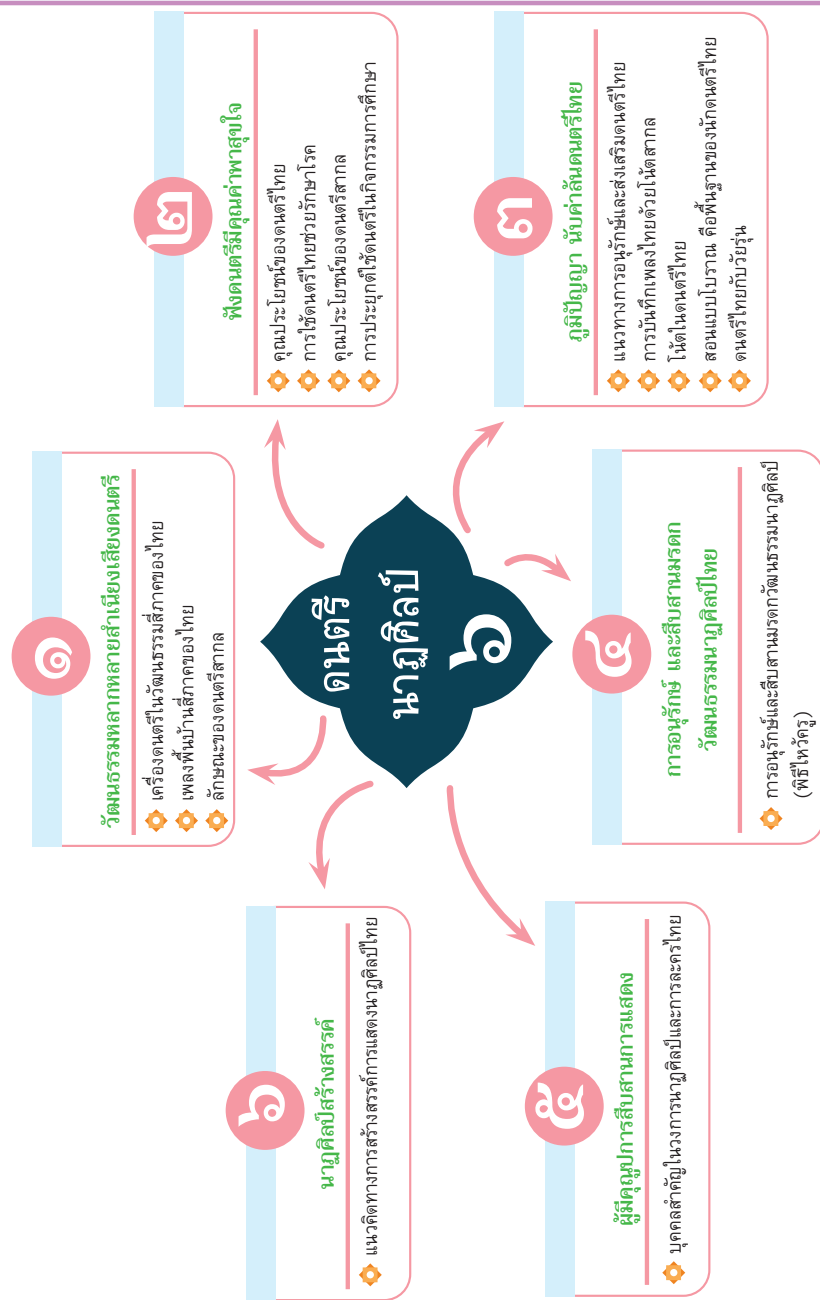
๖

นาฏศิลป์สร้างสรรค์

๑๐๕

แนวคิดทางการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทย	๑๐๖
สรุป	๑๖๕
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๑๖๕
คำถามพัฒนากระบวนการคิด	๑๖๕
บรรณานุกรม	๑๖๖

แผนผังแสดงสาระการเรียนรู้

วัฒนธรรม หลากหลาย สำเนียงเสียงดนตรี

บทเรียนนี้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช ๒๕๕๑

มาตรฐาน ศ ๒.๑ เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่า
ดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้
ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ ๒.๒ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่า
ของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ตัวชี้วัด : สิ่งที่พึงรู้และปฏิบัติได้

ศ ๒.๑ (๑) เปรียบเทียบรูปแบบของบทเพลงและวงดนตรีแต่ละประเภท

(๓) อธิบายเหตุผลที่คนต่างวัฒนธรรมสร้างสรรค์งานดนตรีแตกต่างกัน

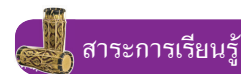
(๗) เปรียบเทียบอารมณ์และความรู้สึกที่ได้รับจากงานดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่างกัน

ศ ๒.๒ (๓) เปรียบเทียบลักษณะเด่นของดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ

แนวคิด

ดนตรีในวัฒนธรรมไทย และสากล มีความหลากหลายในสำเนียงเสียงดนตรีที่แตกต่างกันไป
ตามเชื้อชาติ ศาสนา สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสภาพทางภูมิศาสตร์ การดำรงชีวิต ซึ่ง
แสดงออกให้เห็นถึงการสื่ออารมณ์ และความรู้ที่ได้รับจากวัฒนธรรมทางดนตรีที่ต่างกัน

สาระการเรียนรู้

๑. เครื่องดนตรีในวัฒนธรรมสี่ภาคของไทย
๒. เพลงพื้นบ้านสี่ภาคของไทย
๓. ลักษณะของดนตรีสากล

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. อธิบายรูปแบบของบทเพลง และวงดนตรี
แต่ละประเภทได้
๒. อธิบายเหตุผลการสร้างสรรค์งานดนตรีที่
แตกต่างกัน
๓. เข้าใจอารมณ์ และความรู้สึกที่ได้รับจากงาน
ดนตรีต่างวัฒนธรรม
๔. สามารถนำดนตรีไปประยุกต์ใช้ในงานต่าง ๆ ได้

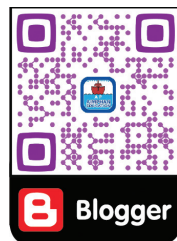

เครื่องดนตรีในวัฒนธรรมสี่ภาคของไทย

ดนตรีเป็นเครื่องมือที่ให้ความสุข ความบันเทิงใจ และสื่อบารมณ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ได้อย่างชัดเจนในทุกโอกาสทั้งความสนุกสนาน รื่นเริงใจ ใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ล้วนมีดนตรีเข้าไปมีส่วนร่วมตลอดเวลา โดยพื้นฐานเครื่องดนตรีไทยแบ่งเป็น ๔ ลักษณะ ตามลักษณะของการเกิดเสียง คือ เครื่องตีต เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า ในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย แม้จะมีเครื่องดนตรีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ก็สามารถแสดงเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคได้ ดังนี้

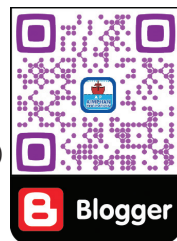
เครื่องดนตรีภาคเหนือ

๑. แนนหลวง	๗. ฉิ่ง ฉาบ
๒. แนน้อย	๘. กลอง (ตะโพน)
๓. ซึง	๙. โหม่ง หรือฆ้อง
๔. พิณเป็ญะ	๑๐. กลองสะบัดชัย
๕. สะล้อ	๑๑. กลองแอว
๖. ปี่จุม	

เครื่องดนตรีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน)

๑. แคน	๑๑. ฉิ่ง
๒. พิณ (มี ๓ สาย)	๑๒. ฉาบ
๓. ซอ (มี ๒ สาย)	๑๓. กรับ (เรียกได้หลายชื่อ เช่น กีบแก็บ ไม่รับแงบ หรือไม้กอบแกบ เป็นต้น)
๔. กลองหาง	๑๔. โหวด
๕. กลองเทิ่ง	๑๕. หีน
๖. กลองโพน	
๗. กลองตุ้ม	
๘. กลองเส็ง	
๙. โปงลาง	
๑๐. โปรง (ทำด้วยไม้ตะเคียน และไม้คู้ ใช้ตีบอกเวลารุ่ง)	

ดนตรี

วงดนตรี และโอกาสที่ใช้ในการแสดง

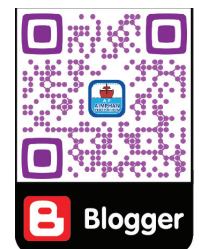
- วงดนตรีผู้ไท** เครื่องดนตรีประกอบด้วย ปี่ภูไท กลองตุ้ม แคน ซอ และพิณ
โอกาสที่ใช้แสดง เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการฟ้อน
- วงแคน** เครื่องดนตรีประกอบด้วย แคน กลอง ฉิ่ง ฉาบ กรับ หรืออาจใช้เครื่องดนตรีสากลชนิดต่าง ๆ เช่น เบส กลองชุด และกีตาร์ มาบรรเลงประกอบด้วย
โอกาสที่ใช้แสดง เป็นวงดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงหรือชวบนแห
- วงพิณ** เครื่องดนตรีประกอบด้วย พิณ แคน โหวด กลองหาง รำมะนา ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ ฉิ่ง ไหซอง และหมากกะโหล่ง
โอกาสที่ใช้แสดง เป็นวงดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงและการแสดงต่าง ๆ
- วงโปงลาง** เครื่องดนตรีประกอบด้วย โปงลาง พิณ แคน โหวด กลองหาง กลองรำมะนา ฉาบ ฉิ่ง และเบส
โอกาสที่ใช้แสดง เป็นวงดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงและการแสดงต่าง ๆ
- วงกลองยาว** เครื่องดนตรีประกอบด้วย กลองยาวประมาณ ๓ ใบ กลองรำมะนา กลองตั้ง และฉาบ
โอกาสที่ใช้แสดง เป็นวงดนตรีที่ใช้ประกอบชวบนแหตามงานบุญต่าง ๆ

เครื่องดนตรีภาคใต้

มีเครื่องดนตรีไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในโรงมโนราห์ โรงหนังตะลุง และวงกาหลอ เท่านั้น เช่น กลองโตน กลองตุ้ม โหม่ง ซอ ปี่ชวา ฆ้อง ทับ และกรับ เป็นต้น เนื่องจากภาคใต้มีอาณาเขตติดกับประเทศมาเลเซีย จึงได้รับอิทธิพลทางดนตรีจากประเทศมาเลเซีย เช่น การนำไวโอลิน และกีตาร์ เข้ามาประสมในวงดนตรีด้วย

วงดนตรี และโอกาสที่ใช้ในการแสดง

- วงกาหลอ** เครื่องดนตรีประกอบด้วย ปี่ กลองโตน และฆ้อง
โอกาสที่ใช้แสดง เป็นวงดนตรีที่ใช้ในการประกอบพิธีศพ
- วงปี่พาทย์ชาตรี** เครื่องดนตรีประกอบด้วย โทนชาตรี ฆ้องคู่ ปี่ ฉิ่ง และกรับ
โอกาสที่ใช้แสดง เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงโนราและหนังตะลุง
- วงโตะคริม** เครื่องดนตรีประกอบด้วย ทับจำนวน ๓ - ๕ ลูก
โอกาสที่ใช้แสดง เป็นวงดนตรีที่ใช้ในการทำพิธีเชิญผีตายมาเข้าทรงเพื่อรักษาอาการป่วยไข้

๔. **วงดนตรีลิเกป่า** เครื่องดนตรีประกอบด้วย กลองรำมะนา ฉิ่ง กรับ ปี่ชวา กลองทัด โหม่ง ฆ้อง หรืออาจมีระนาดด้วย

โอกาสที่ใช้แสดง เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงลิเกป่า

๕. **วงรอรัง** เครื่องดนตรีประกอบด้วย รำมะนา ฆ้อง ไวโอลิน ปัจจุบันมีการเพิ่มกีตาร์เข้ามาด้วย

โอกาสที่ใช้แสดง เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงรอรัง

๖. **วงดิเกีย** เครื่องดนตรีประกอบด้วย โทน กลองรำมะนา และไวโอลิน

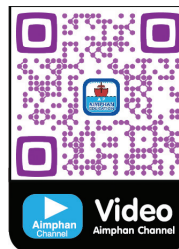
โอกาสที่ใช้แสดง เป็นวงดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงในงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานแต่งงาน เป็นการขับร้องอวยพรให้กับคู่บ่าวสาวหรือเพื่อความสนุกสนานบันเทิง

๗. **วงซึละ** เครื่องดนตรีประกอบด้วย ปี่ชวา กลองโทน และฆ้อง

โอกาสที่ใช้แสดง เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการเล่นซึละ

เครื่องดนตรีภาคกลาง

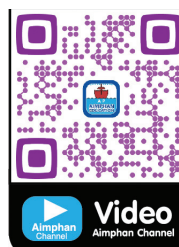
เป็นดนตรีแบบฉบับประจำชาติ พัฒนาตัวเองจากชาวบ้านซึ่งเป็นวัฒนธรรมรากฐานกับดนตรีในราชสำนักซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลวง ส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน ตลอดระยะเวลากว่า ๖ ศตวรรษ ทำให้ดนตรีในเมืองหลวงของประเทศไทย กับดนตรีของประชาชนในอาณาจักรเขตภาคกลาง มีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านเครื่องดนตรี บทเพลง การบรรเลง การขับร้อง และการประสมวง

วงดนตรี และโอกาสที่ใช้ในการแสดง

๑. **วงปี่พาทย์** แบ่งตามลักษณะ และขนาดของวง คือ วงปี่พาทย์เครื่องห้า วงปี่พาทย์เครื่องคู่ และวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ มีชื่อเรียกตามโอกาสที่ใช้ เช่น วงปี่พาทย์นางหงส์ วงปี่พาทย์มอญใช้บรรเลงในงานศพ วงปี่พาทย์เครื่องคู่ ใช้ประกอบการแสดง เป็นต้น

๒. **วงเครื่องสาย** แบ่งขนาดของวงออกเป็น ๒ ขนาด คือวงเครื่องสายวงเล็ก และวงเครื่องสายเครื่องคู่ ต่อมาได้มีการนำเครื่องดนตรีพิเศษเข้ามาประสมร่วมบรรเลง เช่น ขิม เปียโน และได้เรียกชื่อว่า “วงเครื่องสายผสม”

๓. **วงมโหรี** ปัจจุบันมีวงมโหรีที่สมบูรณ์ ๓ ประเภท คือ วงมโหรีเล็ก วงมโหรีเครื่องคู่ และวงมโหรีเครื่องใหญ่

วงเครื่องสายและวงมโหรี ใช้บรรเลงประกอบการขับร้องหรือบรรเลงทำนองเพลง ไม่นิยมนำไปบรรเลงประกอบในการแสดง

เพลงพื้นบ้านสี่ภาคของไทย

เพลงพื้นบ้านสี่ภาคของประเทศไทย มีเอกลักษณ์และความแตกต่างกัน โดยแต่ละภาคมีความงดงามทางศิลปะเฉพาะตัวที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม สังคม และภูมิศาสตร์ แต่ถ้าสังเกตอย่างลึกซึ้งจะเห็นได้ว่า แม้เพลงพื้นบ้านทั้งสี่ภาคจะมีความแตกต่างกัน แต่มีความเชื่อมโยงบนพื้นฐานของความเป็นคนไทยเหมือนกัน

ความหมายของเพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงที่ชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นประดิษฐ์ขึ้นตามความนิยมและสำเนียงภาษาพูดที่มีความเพี้ยน แปร่ง แตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ ซึ่งชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ได้จำและสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เพลงพื้นบ้านนิยมร้องกันในเวลาเทศกาล หรืองานที่มีการชุมนุมผู้คนในหมู่บ้านมาร่วมรื่นเริงกันชั่วคราว เช่น ขึ้นปีใหม่ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เกี่ยวข้าว นวดข้าว ฯลฯ

เพลงพื้นบ้านภาคเหนือ

เพลงพื้นบ้านภาคเหนือมีลักษณะบางอย่าง คล้ายคลึงกับเพลงหมอลำทางภาคอีสาน คือ แต่ละเพลงหรือแต่ละทำนองไม่ได้จำกัดให้ร้องในเทศกาลใดเทศกาลหนึ่ง หากแต่นำมาร้องเล่นได้ทั่วไปและจะร้องทำนองนั้นที่หนึ่งทำนองนี้ที่หนึ่งสลับกันไปมาในวาระเดียวกันก็ได้

นอกจากนั้นการร้องเพลงพื้นบ้านของทางภาคเหนือก็มีเครื่องดนตรีประกอบด้วย เช่น ปี่ (ต่างจากปี่ของภาคกลาง) ซึง สะล้อ ซึ่งก็คล้ายกับที่ทางภาคอีสานมีเครื่องดนตรี คือ แคน

ที่มา : http://www.lamphun.go.th/ofcialwebsite/2013/wp-content/uploads/2015/06/DSC_0225.jpg

หนึ่งคำว่า **เพลง** ที่ใช้กันอยู่ในภาคกลาง ทางภาคเหนือมีศัพท์ท้องถิ่นเรียกว่า ซอ เช่น ซอละม้ายเชียงแสนก็คือเพลงทำนองละม้ายเชียงแสน ซอจะปู้ ก็คือเพลงทำนองจะปู้ นอกจากซอจะแปลว่าเพลง ยังแปลว่าขับร้องได้อีกด้วย การซอมักซอโดยนักร้องหรือที่เรียกว่า ช่างซอ ซึ่งเป็นผู้ชำนาญได้ผ่านการฝึกฝนมาอย่างดีแล้ว มักเล่นในโอกาสที่มีงานพิธีกรรม มีการร้องโต้ตอบและต้องมีดนตรีประกอบเสมอ

มีอีกคำหนึ่งที่มีความหมายคล้ายซอ ซึ่งมีลักษณะเด่นในตัวเองคือคำว่า จ้อย (ตัวเขียนในภาษาถิ่นใช้คำว่าซ้อย) คำนี้หมายถึง เพลงที่ชาวบ้านขับร้องเล่น ๆ ไม่ต้องเป็นผู้ชำนาญการร้องอย่างช่างซอ มักขับเดี่ยว ไม่มีการโต้ตอบ จะมีเครื่องดนตรีหรือไม่ก็ได้

เพลงพื้นบ้านของภาคเหนือมีดังนี้

๑. ซอต่าง ๆ
๒. จ้อย
๓. เพลงเด็ก

ในการเขียนครั้งนี้จะใช้ผลงานหนังสือของศาสตราจารย์มณี พยอมยงค์ และอาจารย์ธีรยุทธ ยวงศรีเป็นหลัก

ซอ

“ซอ” หมายความว่า เพลง หรือขับร้อง นิยมเล่นกันมาแต่โบราณและมีทั่วไปในเขตล้านนาไทย หรือบริเวณภาคเหนือ

ผู้ร้องหรือนักร้องมีศัพท์เรียกว่า “ช่างซอ” คือ ผู้ชำนาญในการขับร้องมีได้ทั้งชายและหญิง คู่ช่างซอชายหญิงที่มาซอสลักกันหรือโต้ตอบกัน เรียกว่า “คู่ถ้อง” การจะเป็นช่างซอได้ ต้องมีการฝึกหัดและฝึกฝนอย่างจริงจัง เพราะต้องร้องโต้ตอบกันด้วยปฏิภาณ เสียงต้องเล็กแหลมเด่นออกมาจากเสียงปี่ที่เป่าคลออยู่ ทั้งยังสามารถนำไปเล่นเป็นอาชีพอีได้ด้วย ในสมัยก่อนการหัดซอยังถ่ายทอดกันด้วยปากต่อปากเช่นเดียวกับการหัดเพลงพื้นบ้านของภาคอื่น ปัจจุบันเมื่อการเรียนเขียนอ่านแพร่หลายยิ่งขึ้นจึงใช้การจดเข้าช่วย เมื่อศิษย์เรียนขับซอจนมีความชำนาญดีและได้ออกไปประกอบอาชีพหลัก ๒-๓ ปีแล้ว จะมีพิธี “แบ่งครูซอ” คือเชื้อเชิญวิญญาณผีครูซอมาปากปากกับศิษย์และมอบสิทธิให้สอนคนอื่นต่อไป นับเป็นพิธีสำคัญมากของช่างซอ

๑. โอกาสที่เล่น

การซอมิทั่วไปตามงานปอยหรืองานพิธีต่าง ๆ เช่น งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ งานฉลอง เพราะซอก็เป็นมหรสพชนิดหนึ่ง งานใดมีซอด้วยก็จะช่วยทำให้เกิดความสนุกสนานครึกครื้นยิ่งขึ้น เวลาเล่นซอจะเป็นตอนกลางวันหรือกลางคืนก็ได้แล้วแต่เจ้าภาพและการตกลงกัน

ดนตรี

๒. การเล่น

ในการซอนอกจากตัวช่างซอแล้วต้องมี “ช่างปี่” คอยเล่นดนตรีคลอหรือสลับไปด้วย (ต่อมามีคนตีตี่ซึ่งประกอบด้วย หรือบางแห่งมีสะล้อ หรือเครื่องดนตรีอย่างอื่นอีก) รวมเป็น ๒ ฝ่าย

การแต่งกายของผู้เล่น แต่งตามแบบชาวล้านนา คือ ฝ่ายชายนุ่งเตี๋ยสะดอ (กางเกงพื้นเมือง) สวมเสื้อม่อฮ่อม คาดผ้าขาวม้า คล้องด้วยพวงมาลัยดอกมะลิ ประแป้งที่ใบหน้า ฝ่ายหญิงนุ่งซิ่นพื้นเมืองลายขวางลำตัว สวมเสื้อคอกลมแขนกระบอกมีระบายที่ปลายแขน เอว และรอบคอตลอดจนที่สาบเสื้อเกล้าผมทรงสูงแบบล้านนา ทัดดอกเอื้อง ผัดหน้า เขียนคิ้ว ทาปาก ส่วนช่างปี่นิยมแต่งตัวตามสบาย

๓. ซอทำนองต่าง ๆ และเนื้อหา

ทำนองซอ ในภาคเหนือเรียกว่า ตำนอง หรือระบำ หรือลำป้า มีอยู่ประมาณ ๙ ทำนอง หรือมากกว่านั้นเล็กน้อย เนื้อหาที่ร้อง ธีรยุทธ ยวงศรี ได้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๓.๑ ซอเรื่อง คือ การขับลำนำเป็นเรื่องมีท่วงทำนองต่าง ๆ ชวนให้ผู้ชมผู้ฟังติดตามประกอบด้วยชาดกปริศนาธรรม ตำนาน นิทานพื้นบ้าน หรือเรื่องที่แต่งขึ้นโดยเน้นความสนุกสนาน เป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น ซอเก็บนก ซึ่งเป็นซอที่นิยมฟังกันมาก ร้องถึงคนในหมู่บ้านไปหาของป่าแล้วถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อุบายหน่วงเหนี่ยวเพื่อจะหาผลประโยชน์ เช่น ช่มชู่จะเอาหญิงไปเป็นของตน

๓.๒ ซอเกี่ยวสาว หรือซออุปาวสาว เป็นการร้องโต้ตอบระหว่างหญิงชายเพื่อจะผูกเป็นความรักขึ้นมา โดยทั่วไปช่างซอจะซอเรื่องที่เกี่ยวกับงานตามความเหมาะสม มิได้จำกัดว่าจะต้องซอเรื่องใดโดยเฉพาะ

ทำนองซอที่รู้จักกันดี ได้แก่ เชียงใหม่ จะปู้ ละม้าย (เชียงใหม่) ละม้ายเชียงแสน เพลงอื้อเพลงเงี้ยวหรือเสเลเมา เพลงพม่า ล่องน่านหรือพระลอเดินดง ซอเมืองน่าน ซอบันฝ้าย และทำนองเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ ทำนองซอที่สำคัญ มีดังนี้

๑) เชียงใหม่ เป็นทำนองซอที่ใช้ก่อนเป็นทำนองแรก คือ ใช้ร้องนำเป็นบทเกริ่น เช่น บรรยายเหตุของงาน กล่าวถึงเจ้าภาพ หรือเริ่มเรื่อง มีร้องกันแพร่หลายแต่โบราณถึงปัจจุบัน มักร้องเป็นบทสั้น ๆ พอนำเรื่องเท่านั้น

๒) จะปู้ เป็นทำนองซอสำเนียงคนไทยชาวเมืองจะปู้ในแคว้นสิบสองปันนา ซึ่งอพยพเข้ามาอยู่ในแคว้นล้านนาไทย การขับร้องของคนเผ่านี้มีเสียงอ่อนหวานแอบอิงกับธรรมชาติ ช่างซอล้านนาจึงนำทำนองมาดัดแปลงให้เข้ากับการซอของตน เป็นซอที่นิยมร้องต่อจากทำนองเชียงใหม่ คือเมื่อขึ้นซอเชียงใหม่แล้วจะต่อด้วยซอจะปู้

๓) ละม้าย (เชียงใหม่) ประยุกต์มาจากทำนองกะลงหรือโคลงของล้านนาไทย มีลักษณะไพเราะอ่อนหวาน ปัจจุบันใช้เป็นซอชุมทางที่จะเปลี่ยนไปร้องทำนองอื่น ๆ คือเมื่อจะเปลี่ยนจากซอทำนองหนึ่งไปยังอีกทำนองหนึ่ง ต้องซอละม้ายก่อนทุกครั้ง ใช้บทสั้น ๆ

ทั้ง ๓ ทำนองดังที่กล่าวมาในการบรรเลงไม่ว่าจะงานใดครั้งใดก็ตาม จะเริ่มด้วยทำนอง เชียงใหม่ก่อนเสมอ จากนั้นก็ไล่มาเข้าทำนองจะปุ และละม้าย (เชียงใหม่) ตามลำดับทุกครั้ง เป็นธรรมเนียมนิยม หลังจากนั้นจะใช้ทำนองอื่นมาบรรเลงต่อไปก็ได้ไม่มีลำดับการบังคับ

๔) **ละม้ายเชียงแสน** เป็นทำนองที่นำเพลงของเชียงแสนมาดัดแปลงเป็นอีกทำนองหนึ่ง

๕) **เพลงอื้อ** คือเพลงกล่อมเด็ก ซอทำนองเพลงอื้อจะมีเสียง อื้อ อื้อ อื้อ ต่อท้ายในนิทาน เช่น ซอฮ้อย เต่าน้ององค์ คำ ดาววิโก้น้อย (ดาวลูกไก่)

๖) **เพลงเงี้ยว** หรือเสเลเมา เข้าใจว่าได้ทำนองมาจากไทยใหญ่หรือที่เรียกว่า เงี้ยว แล้วนำทำนองมาดัดแปลงให้เข้ากับลีลาการบรรเลงของปี่และซอในพื้นที่ถิ่น เดิมพวกไทยใหญ่นิยมร้องเพลง บทหนึ่งสลับกับการตีกลองมอญหรือมอญลาว และโห่สลับไปเป็นระยะ ๆ เป็นที่สนุกสนานอย่างยิ่ง

๗) **ซอพม่า** กล่าวกันว่านำทำนองมาจากเพลงของพม่า แต่ไม่มีใครยืนยันได้

๘) **ซอเมืองน่าน** เป็นทำนองหนึ่งซึ่งนิยมร้องกันในจังหวัดน่านแพร่ ตลอดถึงหลวงพระบาง และเวียงจันทน์ ทำนองร้องคล้ายทำนองจะปุแต่ปลายบทขึ้นสูงกว่า ระดับเสียงเท่ากับเพลงเงี้ยว บทสุดท้ายลงเสียงอย่างทำนองเชียงใหม่ แต่ไม่ลง “จิมแหล่นา” อย่างทำนองเชียงใหม่

๙) **ซอปั่นฝ้าย** เป็นทำนองซอโบราณ นิยมซอในจังหวัดน่านแพร่ และประเทศลาว เหมือนซอเมืองน่าน นิยมร้องกันเป็นละครซอโดยช่างซอชายหญิง สมมุติเป็นคู่ผัวเมียออกไปปลุกฝ้าย สำหรับเอามาทอเป็นเครื่องนุ่งห่มเริ่มตั้งแต่ออกฝนไร่ล้มป่า จัดเตรียมสถานที่ปลุกฝ้าย การปลุกฝ้ายด้วยความเหนื่อยยาก ไปจนถึงการเก็บฝ้าย หีบฝ้าย ปั่นฝ้าย และทำการทอ เป็นการซออย่างละเอียด

จ้อย

จ้อย (ตัวเขียนในภาษาถิ่นเขียนว่า ซ้อย) คือการนำคำประพันธ์ประเภทหนึ่งของภาคเหนือที่เรียกว่า “คำว” (ภาษาถิ่นเขียนว่า คร้าว) มาขับเป็นทำนองสั้น ๆ มักขับคนเดียวเป็นบทสั้น ๆ ไม่ยืดยาวอย่างซอ เนื้อร้องหรือเนื้อหาที่มุ่งแสดงความสนใจหรือแสดงอารมณ์ต่าง ๆ มากกว่า จะมีเครื่องดนตรีประกอบหรือไม่มีก็ได้ โอกาสในการจ้อย ได้แก่

๑. **จ้อยตอนมีการซอ** คือในขณะที่มีการเล่นซออยู่มีผู้อยากฟังจ้อย ขอร้องให้ช่างซอจ้อยให้ฟัง หรือหลังจากซอจบแล้วมีการกล่าวอำลากันด้วยการจ้อย

๒. **จ้อยเพื่อเอาเสียงตัวเองเป็นเพื่อน** เช่น การเดินทางไปในตอนกลางคืนคนเดียว เดินไปในป่าหรือที่เปลี่ยวคนเดียวเงียบ ๆ หรือเดินทางไปกับสาวก็จะจ้อยระบายความในใจของตัวเองให้สาวรู้ จ้อยบรรยายเรื่องราวให้สาวคนรักฟัง จ้อยเพื่อให้สาวคนรักรู้ว่าตนรักและคิดถึง จ้อยเพื่อให้สาวคนรักรู้ว่าตนเองได้มาเที่ยวหาแต่คนรักเข้านอนเสียก่อน

ดนตรี

๓. **จ้อยแข่งขันประชันกันระหว่างเพื่อนฝูง** เมื่อมีการพบปะสังสรรค์กัน สนุกสนานกัน มีการจ้อยแลกเปลี่ยนกันคนละบท หรือจ้อยคนละวรรคจากนิทาน เช่น เรื่องหงส์หิน เรื่องบัวระวงค์ อำมาตย์ การจ้อยแข่งขันกันเป็นการผูกมิตรไมตรีมากกว่าการเอาชนะกัน บางครั้งเป็นการทบทวนความทรงจำในคำหรือจ้อยเพื่อเล่าเรื่องราวให้ผู้ร่วมวงเดียวกันฟัง

๔. **จ้อยอวยพรเนื่องในโอกาสต่าง ๆ** เช่น จ้อยขอบคุณ จ้อยอวยพรที่ให้ความช่วยเหลือ จ้อยอวยพรหลังการสู้รบ จ้อยอำลาคนรัก จ้อยฝากความอาลัยเมื่อผิดหวัง

เพลงพื้นบ้านที่เป็นที่นิยม

ซอล่องน่านหรือซอพระลอเดินดง

ซอทำนองนี้มีลีลาเหมือนกระแสน้ำที่ไหลเลื่อนไป มีเสียงสูงต่ำอ่อนช้อย บางทีก็เอื้อนเสียงแล้วหยุดเหมือนกระแสน้ำที่ไหลไปกระทบโขดหินวังวน คนนิยมฟังกันมาก คนโบราณนิยมใช้ซอทำนอง ล่องน่านในการยอพระเกียรติ พระชนนาถราชชาติ ชมนกชมไม้ เป็นต้น

เมื่อครั้งที่เจ้าดารารัศมี พระราชชายาในรัชกาลที่ ๕ ทรงเห็นละครในกรุงเทพฯ เป็นที่นิยม จึงทรงคิดให้จัดการแสดงละครตามแบบนั้นในเชียงใหม่บ้าง โดยให้ใช้ภาษาและทำนองซอแบบล้านนาไทย ท้าวสุนทรพจนกิจจึงนำทำนองซอล่องน่านมาแต่งประกอบละครเรื่องน้อยไชยา-นางแว่นแก้ว และเรื่องพระลอตอนเดินดงขึ้น เข้าใจว่าที่เรียกซอทำนองพระลอเดินดงก็คงเนื่องจากคนได้ฟังบทซอนี้เอง

ตัวอย่างเนื้อร้องซอล่องน่าน

ดวงดอกไม้ เบ่งบานสลอน ฝูงภมร แม่เฒ่า (เฒ่า) สอดไซ่
ดอกพิกุล ของพี่ต้นไต้ ลมพัดไม้ มารอดบ้านตู
รู้แน่ชัด เข้าสู่สองหู ว่าสืชมพู่ ถูกป่าคำเน้ง (ถูกโคนโคนเอน)
เค้ามันตาย ปลายมันเล้ง (ปลายมันก็เอนไป)
ลำกิ่งเน้ง ปลายโค่น ทวยแนว (ตามแนวโค่นมัน)
ดอกพิกุล ก็คือดอกแก้ว เป็นของเพิ่น (ของคนอื่น) แล้วเหนือ
*วงเล็บ คือ คำแปลความหมายของคำข้างหน้า

ซอล่องน่าน

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=3HzcYPNS3UI>

เพลงพื้นบ้านภาคกลาง

ในบริเวณภาคกลางชาวบ้านได้สร้างเพลงพื้นบ้านไว้มากมายถึง ๔๐ กว่าชนิดหรือ ๔๐ กว่าทำนอง เรียกได้ว่ามีความหลากหลายกว่าภาคใด ๆ บางเพลงรู้จักกันเฉพาะถิ่นใดถิ่นหนึ่ง เช่น เพลงร่ายพระราชมะลิ มีเฉพาะในจังหวัดกาญจนบุรี บางเพลงรู้จักกันเฉพาะกลุ่มจังหวัด เช่น เพลงระบำบ้านนา มีในจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา บางเพลงก็รู้จักและร้องเล่นกันแพร่หลาย เช่น เพลงแห่หางแมง เพลงฉ่อย

บรรดาเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองที่สร้างขึ้นนี้ บางก็ใช้ฉันทลักษณ์หรือรูปแบบกลอนเหมือนกัน แต่ทำให้แตกต่างกันไป ด้วยการยักเยื้องทำนองกับวิธีร้องรับของลูกคู่ หรือเพิ่มความสั้นยาวของคำปรับจังหวะให้ช้าเร็วต่างกันไป บางก็มีฉันทลักษณ์คล้ายคลึงกันคือยังไม่เหมือนกันเสียทีเดียว และบางก็มีฉันทลักษณ์เฉพาะตัวไม่คล้ายใคร

เพลงพื้นบ้านภาคกลางมีโอกาสในการเล่นแตกต่างกันไปอีกด้วย จึงอาจแบ่งเพลงออกตามโอกาสที่เล่นได้เป็น ๔ ประเภท คือ

เพลงที่นิยมเล่นในหน้าน้ำ

เพลงที่นิยมเล่นในหน้าเกี่ยวข้าว นวดข้าว

เพลงที่นิยมเล่นหน้าสงกรานต์

เพลงที่ร้องเล่นได้ทั่วไป ไม่จำกัดเทศกาล

แต่ละโอกาสที่กล่าวมานี้ แต่ละถิ่นแต่ละกลุ่มอาจคิดประดิษฐ์เพลงขึ้นมาใช้ร้องเล่นเฉพาะเพลงสองเพลง เช่น ทางกาญจนบุรี สร้างเพลงร่ายพระราชมะลิ ทางปทุมธานี สร้างเพลงรำภาขาวสาร กลุ่มจังหวัดอ่างทอง พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี สิงห์บุรี ฯลฯ มีเพลงเรือ ซึ่งทุกเพลงที่กล่าวมานี้ใช้ร้องกันในช่วงหน้าน้ำ ออกพรรษา ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ทั้งสิ้น

ด้วยเหตุที่แต่ละถิ่นช่วยกันสร้างเพลงนี้เอง จึงทำให้ภาคกลางมีเพลงร้องหลายแบบ หลากทำนอง และแต่ละแบบก็มีความเป็นตัวของตัวเองหรือมีเอกลักษณ์ค่อนข้างเด่นชัด

เพลงพื้นบ้านภาคกลาง (เพลงเกี่ยวข้าว)

ที่มา : <https://sites.google.com/site/naiyarinnocoy/ten-ka-ra-kheiyw>

การร้อง มีทั้งร้องเดี่ยว เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงพาดควาย ฯลฯ ร้องหมู่ เช่น เพลงแห่หางแมง เพลงเข้าผี ฯลฯ และเพลงร้องโต้ตอบ ได้แก่ เพลงฉ่อย เพลงอีแซว ลำตัด เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วเกือบทุกเพลงไม่ค่อยมีเครื่องดนตรีประกอบ มีแต่การปรบมือหรือใช้เครื่องประกอบจังหวะ (ไม่เหมือนเพลงของภาคเหนือและภาคอีสานที่นิยมร้องคลอหรือร้องสลับเครื่องดนตรี) เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่มีเครื่องดนตรีประกอบจริง ๆ มีเพียง ๒-๓ ชนิดเท่านั้น ได้แก่ เพลงแอ่วเกล้าซอ ซึ่งดัดแปลงจากแอ่วลาว เพลงทรงเครื่อง ซึ่งปรับปรุงจากเพลงฉ่อยกับการร้องลิเกและเพลงปรบไ้

ขอยกตัวอย่างรายชื่อเพลงพื้นบ้านภาคกลางเท่าที่สำรวจพบ และตรวจสอบข้อมูลได้พอสมควร

๑. เพลงเรือ	๑๗. เพลงพวงมาลัย	๓๓. เพลงเทพทอง
๒. เพลงเครื่องท่อน	๑๘. เพลงสงกรานต์	๓๔. เพลงปรบไ้
๓. เพลงหน้าไ้	๑๙. เพลงยั่ว	๓๕. เพลงไ้ป่า
๔. เพลงรำภาขาวสาร	๒๐. เพลงระบำบ้านไร่	๓๖. เพลงพาดควาย
๕. เพลงร่ายพระราชมะลิ	๒๑. เพลงระบำ	๓๗. เพลงสำหรับเด็ก
๖. เพลงเกี่ยวข้าว	๒๒. เพลงข้าเจ้าหงส์	๓๘. เพลงขอทาน
๗. เพลงเดินกำ	๒๓. เพลงเหย่อย	๓๙. เพลงฉ่อย
๘. เพลงเดินกำ (รำเคียว)	๒๔. เพลงคล้องช้าง	๔๐. เพลงทรงเครื่อง
๙. เพลงจาก	๒๕. เพลงข้าเจ้าโลม	๔๑. เพลงโนเนโนนา
๑๐. เพลงสงฟาง	๒๖. เพลงอินเลเล	๔๒. เพลงระบำบ้านนา
๑๑. เพลงโอ	๒๗. เพลงกรุ่น	๔๓. เพลงแอ่วเกล้าซอ
๑๒. เพลงพานฟาง	๒๘. เพลงชักเย่อ	๔๔. เพลงอีแซว
๑๓. เพลงสงค่อลำพวน	๒๙. เพลงเข้าผี	๔๕. เพลงแห่เจ้าป่า
๑๔. เพลงเตะข้าว	๓๐. เพลงแห่หางแมง	๔๖. เพลงรำไท
๑๕. เพลงชักกระดาน	๓๑. เพลงใจหวัง	๔๗. ลำตัด
๑๖. เพลงพิษฐาน	๓๒. เพลงแห่นาค	

เพลงพื้นบ้านที่เป็นที่นิยม

ส่วนใหญ่เป็นเพลงร้องตอบโต้ในเรือ ลูกคู่สอดท่ายวรรคหลังว่า ฮ้า...ไฮ้ นิยมเล่นช่วงหน้าน้ำ เทศกาลทอดกฐิน ทอดผ้าป่า พบแพร่หลายในจังหวัดตามลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี สิงห์บุรี ลพบุรี ฯลฯ